

UREDNIŠTVO IN UPRAVA:
Videm, Via G. Mazzini št. 10/1.
Tel. 33-46 — Poštni predal (Cassella postale) Videm 186. —
Poštni čekovni račun (Conto corr. post.): Videm, št. 24/7418.

MATAJUR

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

NAROCNINA:
Za Italijo: polletna 300 lir —
letna 500 lir — Za inozemstvo:
polletna 600 lir — letna 1000 lir
— Oglasi po dogovoru.
Posamezna številka 25 lir

Leto VII. — Štev. 7 (129)

UDINE, 1. - 15. APRILA 1956

Izhaja vsakih 15 dni

V velikem in malem okviru ali: kdo hodi v šolo?

Če opazujemo usode človeštva v velikem okviru svetovnega dogajanja in razvoja človeške kulture, se nam zdita obe svetovni vojni dve temeljiti lekciji, ki zelo nazorno kažeta, da človeštvo napreduje v smislu večje mednarodne pravičnosti in enakopravnosti. Velike državne tvorbe, sloneče na absolutizmu, pristranosti in krivičnosti, so razpadle ali so se morale preosnovati na pravičnejši, demokratičnejši podlagi. Take so bile usode ruskega carstva, kitajskega, nemškega, avstro-ogrskega in japonskega cesarstva, bolgarskega in italijanskega kraljestva, fašistične in nacistične vladavine. Veliki in krivični narodi, ki bi radi manjše izkoriščali in tlačili, morajo zmeraj znova skozi trdo šolo zgodovine, kjer na svojo škodo spoznavajo, da so se zaleteli, in morajo popuščati.

Po obeh svetovnih vojnah hodijo v tako šolo tudi države s kolonijami. Domača ljudstva se v kolonijah prebujajo k samozavesti in se upirajo tujemu gospodarstvu. Stara kolonialna carstva se majajo, ponekod se rušijo. Nekateri angleške, francoske, italijanske, holandske, portugalske in druge kolonije so se delno izvile in se še izvijajo nezaželenemu tujemu varuštvo. V Aziji in Afriki nastajajo nove samostojne države na ruševinah nekdanjih tujih kolonialnih sistemov.

Človeška miselnost neprestano napreduje v smeri človekoljubja, mirnega sožitja in bratstva med narodi. Nekdanje Društvo narodov se je po zadnji vojni preosnovalo v Organizacijo združenih narodov, ki je izdelala proglas o človeških pravicah. V tem velikem okviru hodijo imperialistični narodi po sili v šolo pravega humanizma, spreobračajo se k bolj človeškemu nazoru, sprejemajo in podpisujejo temeljna načela o človeških pravicah in obetajo, da jih bodo vestno izvajali. Tako usmerjanje človeštva je obrodilo že prav lepe sadove. Iz njega sklepamo, da je človeška pamet nekaj zelo stvarnega in pozitivnega, koristnega in zanesljivega in se prav zato ni bati pogubnih posledic, ki naj bi neizbežno izhajale iz najlepših novih iznajdb na področju plinov, strupov, elektrike, jedrne energije in drugih velikih in važnih pridobitev. S preprostim ljudskim izrazom bi lahko približali: človeštvo ni na glavo padlo, da bi z vsem tem samo sebe nesmiselno uničevalo.

Takšni so razgledi po velikem okviru. Kako pa je v malem?

Iz daljnih dežel prihajajo vesti, da ponekod še zmeraj cvete resnično človeško suženstvo. Celo med združenimi državami demokratične Amerike so tudi take, ki se ne morejo odpovedati uradni diskriminaciji v razmerju do črnpolnih bližnjikov, kjer sodijo črnokožce drugače, strože kakor belce, kjer je svoboda vesti, misli in prepričanja taka, da človeka lahko zapro in obsodijo že zaradi pripadanja h kakšni veliki, svetovno priznani stranki, ki je kje drugje državnotvorna stranka.

V severnoafriških kolonijah so evropski volilci silno privilegirani, domačini pa zapostavljeni. V južni Afriki se razmahuje nekak rasizem na škodo Indijcev. Azijska verska nestrpnost zavaja ljudi v nasilje in prelivanje krvi. Iz Sovjetske zveze, ki je kakor ZDA in druge velesile članica OZN, se v zvezi s stalizmom omenjajo neverjetno nazadnjaški sistemi v sodstvu in na drugih področjih.

Od prejšnjih rodov podedovani nagoni zasužnjevanja, tlačanja, zatiranja, tepanja in izkoriščanja so po raznih deželah še zelo živi, čeprav se uradno tudi v njih priznavajo načela o človeških pravicah za vsa ljudstva in vse sloje. Iz takih razmer poganja ponekod precejšnja — mednarodna hinavščina.

Pa kaj bi segali tako daleč? V malem, ozkem okviru tudi pri nas ni dosti drugače. V naši deželi je od 1. januarja 1948 v

veljavi precej napredna nova ustava. A do zdaj, dolgih osem let, ni bilo oblasti, ni bilo ustavnega sodišča, kjer bi se mogoč oškodovanec pritožiti zaradi kršenja ali neizvajanja razglašene ustave. Ustava jamči v šestem členu posebne odredbe za zaščito narodnih manjšin. Najmanj, kar naša manjšina od takega člana pričakuje, je pravica do šolanja v materinem jeziku, pravica do domačih učiteljev, duhovnikov uradnikov in sodnikov, ki bodo z domačim ljudstvom govorili v domačem jeziku, kakor se to godi drugod po svetu in kakor se to zahteva v razglasu o človeških pravicah. Vsega tega pri nas ni. Posebne odredbe glede naše manjšine se sicer izdajajo, a uspeh njenega izvajanja je ta, da se za naše otroke gradijo le tuji, neslovenski otroški vrtci, da so naši mladini odprte le neslovenske osnovne in srednje šole na domačih tleh, da se za naše ljudi pošiljajo v cerkve, šole in urade neslovenske osebe, ki jih domače ljudstvo ne razume. Našim ljudem se do zdaj zdi, da se take posebne odredbe ne izdajajo v zaščito naše manjšine, marveč — prav narobe...

Gotovo ima atavizem ali dednost tudi v naši državi močne korenine. Če je pri nas doslej cvetelo raznarodovanje in zapostavljanje, kako naj zaradi podpisane Razglašene o človeških pravicah taki nagoni čez noč zamro? Kdo naj jih izpodreže? In vendar bi bilo to potrebno. Mednarodna hinavščina lahko slepi svet nekaj časa; dolgo ga ne bo mogla. Če velja pri

nas napredna ustava, če velja podpisana mirovna pogodba in velja podpisani Razglas o človeških pravicah — kdo naj te pravice uživa če ne mi? Saj so prav zaradi nas sestavljene. Dvoličnost ni umestna in ne sme obveljati. Mi, ki se nam godi krivica, tako dvoličnost obsojamo in zahtevamo, da preneha. Mora prenehati.

Mnogi veliki so že morali skozi trdo šolo zgodovine, ki kaže naprej k večji pravičnosti in enakopravnosti. Prepričani smo, da se ta šola uveljavi tudi pri nas.

- 38 -

Italijansko - jugoslovansko gospodarsko sodelovanje

Še v tem mesecu se sestanejo vodeči predstavniki Italijansko - jugoslovanske zbornice v Milanu in Jugoslovansko-italijanske zbornice v Beogradu, in sicer v Milanu. Zbornici bosta izbrali mešani stalni odbor, ki bo skrbel za povezavo med njima. Kakor znano sta obe ustanovi neodvisni in ločeni organizaciji, čeprav imata v bistvu isti smoter, to je pospeševanje trgovinske izmenjave med obema državama; delujeta pač vsaka na svojem teritorialnem področju.

V Beogradu kakor tudi v Milanu dajejo delovanju teh zbornic velik pomen. Tako bo n. pr. beograjska Jugoslovansko-italijanska zbornica izdajala tudi poseben bilten.

PRAVICE PO SVOJE

Odkar smo začeli pisati in poudarjati, da bi morala država malo bolj poskrbeti za gospodarsko zapuščeno Beneško Slovenijo, se je tudi italijanski tisk začel zanimati za nas. Priznali smo tudi, da je pod novim državnim predsednikom vsaj na papirju izšla določba o naših krajih, ki priznava, da jih je treba gospodarsko dvigniti. Naše želje in pritožbe, ki so na najvišjih mestih našle vsaj svojo upravičenost, pa motijo gotove lokalne kroge in nam sovražno razpoloženo časopisje.

Kaj smo dobili

Ti bi radi dokazali, da so kraji v Beneški Sloveniji nekaka Indija Koromandija in da imajo vse kar si želijo. Gospodarskih in kulturnih dobrin, da je toliko kot jih še ni bilo nikdar prej in jih nikjer drugod ni takih.

Neki dnevnik nam hoče to dokazovati kar na svoj poseben način. Tudi pravice, ki pritičejo narodom in še posebej narodnim manjšinam, razume prav po svoje. Najprej pravi, da pustimo za zdaj ob strani ekonomska in materialna vprašanja. — Mi bi pa prav radi, mimogrede povedano, slišali in videli, da bi v prvi vrsti ta globoko življenjska vprašanja že enkrat praktično načeli. — Ko se na tak moder način izogne perečemu vprašanju, skuša pokazati, kaj vse so oblasti storila za kulturni dvig ljudstva v naših dolinah.

Seže nazaj v leto 1866. ko je poražena Avstrija morala odstopiti Italiji vso Benečijo in slovenske vasi do reke Idrice ali »stare meje«. Takrat, da je bilo, piše, samo v okrožju Sempeter ob Nadižji 90% analfabetov ali ljudi, ki niso znali pisati in čitati. Vseh šol da je v tem okraju vzdrževala komaj šestnajst. Ko je pa prišla nova država, da so šole v pokrajini narastle od 439 na 769. Te številke, koliko šol smo dobili Beneški Slovenci ob priključitvi k novi državi, naj bi torej dokazale, kakšno blagodat smo prejeli; čeprav ne gospodarsko, pa — kulturno.

Poštevanka še ni vse

Radi priznavamo, da je Italija, ki je bila ob svojem združevanju prežeta plemenitih idej, skrbela tudi za kulturni

dvig svojih državljanov. Tudi to vemo, da je bila Avstrija v svojih pomemebelnih in raznarodovalnih stremljenjih prav tako nasprotna svojim italijanskim, kakor slovenskim podložnikom. Bila je obokim vsaj kar se tiče kulturnih in političnih pravic prav mačehovska država. Zagrešila je napram narodnim manjšinam isto napako kakor pozneje fašizem.

Ta napaka pa izvira že od poprej, in sicer iz napačno pojmovanih pravic, ki jih je treba dati državljanom druge narodnosti in jezika.

Šole, ki jih je država dala in jih še samo take dovoljuje, niso bile slovenske, pouka materinščine ni bilo v njih, ne pod Avstrijo, ne od 1866 leta dalje pa do danes. V takih šolah so se otroci slovenskih staršev navadili nekaj brati in računati. Poštevanka v drugem jeziku pa nikakor še ne pomeni, da je država dvignila kulturno raven svojih davkoplačevalcev, ki govorijo slovenski in želijo po vsem naravnem pravu ne samo ohraniti, ampak tudi razvijati svojo narodno samobitnost.

Analfabetizem se je res pobijal, če pod tem imenom mislimo le, da se je kdo navadil pisati in nekaj seštevati. Ostal je pa še večji — kulturni in narodni! Saj vemo iz prakse, da se otroci niso naučili ne dobro italijanščine in ne svojega materne jezika. Postali so po zaslugi takih »dragocenih kulturnih doprinosov« pravi neizobraženi rovtarji.

Kakor so imeli italijanski starši sveto pravico se upirati avstrijski pomemebelnosti šol, tako ima tudi naš slovenski otrok enako pravico obiskovati šolo v svojem materinem jeziku! Edino na tak način je pravilno pojmovana pravica za šole narodnih manjšin.

Polno besed - prazen nič

Res je tudi, da je državna oblast večkrat dajala polno obljub, potem pa je vse skupaj padlo v nič. Zaradi nacionalne nestrpnosti do državljanov drugega jezika. Spominjamo se, kako je okupacijska oblast ob zasedbi Primorske v novembru leta 1918 nalepila po vogalih lepake z obljubami: »Slovenci! Italija, premogočna država velike svobode, vam bo dala

Rapporti tra Sloveni e Friulani

La convivenza tra gli Sloveni e Friulani risale ad un'epoca storica lontana; anzi, si potrebbe dire che la loro storia incomincia in comune. L'area occupata allora dagli Sloveni era più grande di quella di oggi; certi nomi di località della pianura Friulana testimoniano questa loro estensione. Ma col tempo la pianura ebbe, come sempre, il sopravvento sulla montagna. Perciò a poco a poco gli Sloveni si ritirarono entro la fascia delle Prealpi Giulie, o quelli che rimasero nella pianura furono assimilati dai Friulani stessi.

La montagna difese e salvò, conservando gelosamente, la lingua ed i costumi degli Sloveni in modo che oggi, a distanza di secoli il numero degli stessi nel Friuli è rimasto pressochè quello di un tempo.

Dalla storia non si è mai saputo che tra gli Sloveni ed i Friulani siano sorte discordie o incompatibilità di vita. Questi due popoli, che hanno in comune la laboriosità, la costanza, l'umiltà, hanno sempre dato prova che la convivenza è sempre possibile qualora da una parte e dall'altra ci sia la buona volontà di cooperare lavorando insieme e non accampando diritti di uno a scapito dell'altro.

Il Tommaseo, grande poeta e scrittore, quando la Slavia Friulana insieme al Friuli, nel 1866, passò sotto il Regno d'Italia, ebbe già per gli Sloveni del Natisone, e specialmente per le donne, parole di grande generosità e di entusiasmo. Si potrebbe dire che non pochi sono gli esempi che dimostrano la concordia, la pace che regna tra queste due stirpi

pur diverse, come quella dei Friulani e Sloveni. E' ben vero che oggi la parola s'ciavo, specie a Trieste e a Gorizia suona agli orecchi di molti Italiani sgradevolmente, specialmente se pronunciata da quel tipico odio inculcato da quel gruppo alquanto numeroso di sciocchini che non tollerano che loro stessi e la loro megalomania; tuttavia quest'odio è vuoto, senza senso, perchè fittizio in quanto non è sentito dalla gran massa popolare, ma creato a bella posta da coloro che nascondono sotto questa falsa parvenza il loro tornaconto.

Un Friulano, invece, quando dice «slava» non intende disprezzare, ma lo dice normalmente, in senso buono, perchè così chiama appunto gli Sloveni del Friuli. I Friulani non pensano neppure che questi Sloveni siano venuti a contatto di essi da un dato momento della storia, ma li considerano come sempre stati accanto a loro. E come avviene che il commercio è il mezzo principale di comunione fra i vari popoli, così il mercato è il luogo di contatto diretto fra di essi.

Fra gli Sloveni delle Valli del Natisone, Torre e Resia ed i Friulani, Tarcento e Cividale sono sempre stati i centri più frequentati dalle due stirpi. Gli Sloveni ammassano ivi i loro tipici prodotti come frutta, legna, fieno, castagne, mentre i Friulani mercerie, prodotti industriali ed altre cose di cui gli Sloveni hanno bisogno.

Sono abbastanza frequenti i casi in cui si vedono, specie di notte, carri distanziati l'uno dall'altro, carichi di fieno o di legna, che lentamente, percorrono le strade che dai nostri monti portano alla pianura.

Questa gente fa alle volte molti chilometri di strada per guadagnare i magri sudori della sua fatica. I mercati di Tarcento e di Cividale erano più fiorenti un tempo, quando il confine chiudeva dentro l'Italia altri Sloveni del Natisone e dell'Isonzo che oggi vivono entro i confini della loro patria.

La prosperità di questi mercati è indubbia se si considera che gli Sloveni del Friuli conoscono bene il friulano; anzi un tempo, relativamente non lontano, di lingue diverse della slovena conoscevano soltanto il friulano, e non anche l'italiano, come oggi taluni asseriscono, senza alcuna cognizione di storia e lingua. Non sarebbe pertanto bisogno di dichiarare e urlare a squarciagola continuamente a tutti i venti che questa gente «si sente italiana, che è italiana di lingua e di origine». Si sentirà forse più vicina ai Friulani, con i quali è sempre andata d'accordo in tutti i campi dell'attività umana. Infatti l'affetto e la generosità che ha per i Friulani, lo ha dimostrato specialmente nella guerra partigiana. Quanti non sono i Friulani che furono ospitati dagli Sloveni? Sono vissuti insieme, hanno patito, lottato assieme. Gli Sloveni del Friuli si sono prodigati in tutte le maniere con viveri, indumenti, rifugi, verso i patrioti friulani. Si ricorda che dopo la distruzione di Nimis, operata dai nazifascisti gli abitanti di paesi sloveni soprastanti, si sono privati perfino dell'ultimo chико di granoturco che avevano sul granalo per aiutare quella popolazione.

Da questo semplice esempio si vede la generosità, il buon cuore di questa gente che non ha chiesto mai nulla come ricompensa. E se oggi sta risvegliandosi nella sua coscienza e vuole rivendicare a sé i propri e giusti diritti di minoranza, non dovrebbe venire ostacolata neppure da quei pochi facinorosi, che degeneri dei loro avi, tentano di alzare contro, la loro voce, forse neppure per loro convinzione, ma come pedine spinte da mani che celano soltanto mire ed interessi personali. E questi signori che non fanno altro che baccano, si ricordino che nessuno può mutare la realtà, nessuno può fermare la volontà di un popolo che vuole essere rispettato nei suoi diritti.

Prava pravica

Tako je posebno pojmovanje pravic; prav po svoje. V resnici in živem življenju je pa drugače. Država je dolžna dati vsem državljanom pravice v isti meri, a ne morejo biti vse enake, če so v državi tudi narodne manjšine. Pravice za te ne morejo biti dobesedno enake kot za večinski narod, zlasti ne glede šole in vzgoje. Smejali bi se družinskemu očetu, ki bi hotel vsem sinovom kupiti enake obleke; mora jih pač krojiti po meri.

Zato pravimo, da če je že l. 1866 Italija dala več šol kot Avstrija, je kljub temu ostalo vse pri starem, ker te šole niso bile primerne za slovenske učence, ker ni bilo v njih materinščine, ampak so bile »enake« kot za italijanske otroke. Tako pojmovanje pravic je pač posebne vrste, če ne neumno ali pa kar zlonamerno.

Odprava potnega lista

V Parizu se bodo 16. aprila sestali člani Evropskega sveta. Na tem sestanku bodo razpravljali tudi o beigijskem predlogu, po katerem ne bi bil več potreben potni list za potovanja po zahodno-evropskih državah; potni list naj bi se nadomestil s preprosto »evropsko« dovolilnico.

ZVEZDE IN ZVEZDICE NA NEBU SLOVENSKEGA SLOVSTVA

Srečko Kosovel

pesnik Krasa in človeka

*Kako lepó bi biló
romati vse življenje
skózi zeleni gozd
in se ne ustavití.
Biti človek
z dobrim
dobrim srčem.*

Zdaj pošumevajo bori temno, zdaj ti
vzbujajo pogum:

*Bori, bori temni bori,
kakor stražniki pod goro
preko kamenite gmajne
težko, trudno šepetajo.*

A bori so tudi živi simbol zdravja in
moči:

*Bori dehtijo, bori dehtijo,
njih vonj je zdrav in močan,
in kdor se vrne iz njih samote
ta ni več bolan.*

V Kosovelovi pesmi se zdaj prepleta
impresionizem z ekspresionizmom »Eks-
taza smrti Evrope, dokler ne prevlada
nova stvarnost. Kot slehki pesnik Bezruč
postane bard slovenskega naroda in Kra-
sa v Slovenski baladi, v Orehu, dokler od
tod ne stopi do človeka v pesmi Ponižanih
do Starke za vasjo. Ne prosí brat in
do njegovih Meditacij kjer pravi, da bo
prišel čas sreče za vse narode:

*In vsi kulturni blešči hrami
in vse bogastva zlato in srebro,
teklo bo kakor čas med nami:*

*Piti ga hočeš? Sezi z roko!
In le tako iz predavnih virov
spev o življenju bo v nas zašumel
kakor novo življensko vino,
in poet, iz tvojih samotnih večerov
pal bo sijaj v tvojo dušo, odmev.
strnitev v bodočnosti naše z davino.*

Srečka Kosovela sem spoznal v Ljub-
ljani leta 1922—1923 v dijaški menzi, ki
je bila nekje tam kjer je danes nebotič-
nik. Takoj sva postala Kraševca - prijate-
lja in priobčil je moje pesmi v Preporodu
in reviji Lepi Vidi: Mater sem videl,
Primorski dan, Smreki s Krasa, Gotska
okna, V vejah veter se gubi, Roža Jeri-
honska in Parsifala. »Zakaj si si izbral
nemški psevdonim Esen?« Pojasnil sem
mu, da ni psevdonim iz nemškega mesta
Essen ampak iz filozofov in davne bo-
gudanske združbe Esenov, ki so bivali ob
Mrtvem morju, odklanjali vojno, bili
prijatelji Kristusovi, se posvetili samo
znanosti, saj so še lani in letos odkrili
nezaslišne zaklade njihovega miroljub-
nega duha in sveta pisma, ki jim ni pri-
mere. Ta predvoinni sem prevzel iz Ese-
nov kot jih opisujeta Lucij Flavijus in pa
Haggard v romanu Dekle z biseri. Potem
sem izpopolnil še to filozofijo s knjigo in
idejami »Kraljestva božjega« Leva Nikola-
jeviča Tolstoja in danes sem še kronal
te ideje z idejami filozofa sv. Avguština
in njegovega nebeskega miroljubno Nočno
pesmijo ter z čudovito podobo Bogomile
iz Krsta pri Savici. Srečko Kosovel je rad
vsakomur daroval prepise rokopisnih
pesmi, ki jih je imel skrbno urejene.
Rastku, meni in Vladimirju je več pesmi
poklonil, ki so se pa v vojni porazgubile.
Kje so pa njegove pesmi, ki sem jih videl
v njegovi sobi in ki so imele zunanjo
obliko trikota, kvadrata, romba in dru-
gih likov? Ko sem ga vprašal, zakaj ta
likovna zunanja oblika mi je dejal, da
tako valovi čustvo.

Ko sem odšel iz Ljubljane v življenje,
mi je pisal še enkrat ali nisem mu več
odgovoril, on je šel svoja pota, jaz pa
svoja idejna pota in le po revijah sem
občudoval njegove pesmi. Ko sem bral v
listu, da je umrl, skoro nisem mogel ve-
rovati, da je odšel od nas ta dober človek,
pesnik-genij s Krasa. In zdi se mi, da ni
umrl. Še danes ga srečujem in se pomen-
kujem z njim v spomladanskih vetrčkih,
v otožni kraški jeseni, ko prileti brinovka
na Kras, ki je zdaj v svobodni lovcu več ne
ustrele. Spominjam se nanj poleti v
zlatem žitu v rdeči dolini, ko za-
vrši burja in, ko se kot v nje-
govi Romanci, kotilijo jabolka v mehko
travo v predjeseni, spominjam se ga
v zimi, ko rjove burja žalostne dume in
balade o Pevcu slovenske dežele, o našem
narodu, ko je zgubil domovino. Spo-
minjam se nanj in na njegove pesmi iz
Zlatega čolna, ko se je poslavljaval od bar-
žunaste lirike, da nam pove še eno po-
slednjo besedo predno vtone v temni
Ocean:

*Ko da ubiti, zatrti in prevaran
s smehom življenja pozdravi ljudi,
ko da od svetle tišine očaran
krivcam in zlobam vsem odpusti.
Ko da so tihe, bele peroti
se razprostirle preko sveta,
ko da so v mirni prijazni dobroti
zbrani ponižani tega sveta.
V srcu mojem besede šumijo,
človek se v tihem srcu budi,
zanj se vse moje sile borijo,
zanj, za človeka, človeštvo, ljudi!*

(Pot do človeka)

v kraški pokrajini. Zahrepenel je po člo-
veku in to hrepenenje po človeku, po do-
brem človeku kot so dobri kraški bori,
drhti iz vse njegove pesmi, zakaj on je
še danes največji pesnik Krasa. Študiral
je v Ljubljani in po dovršeni srednji
šoli je bil na univerzi slavist in romanist,
a še predno je končal študije, mu je smrt
iztrgala pero iz mladih rok. Umrl je 27.
maja 1926 v Tomaju, v mesecu cvetja, ko
najbolj opojno duhte na kraških vrhih
rdeče in bele majnice.

Po prvi svetovni vojni se je v evrop-
ski umetnosti pojavil ekspresionizem, ki
je gledal ves svet skozi prizmo duha, ki
je poudarjal sanje, videnja, dušo, prav
tako kakor prej simbolizem slovenske
Moderne, samo da je še bolj oblikoval člo-
veka, se pa v velikem zanosu po duhov-
nosti vedno bolj in bolj oddaljeval od
predmeta, dokler ni usehnil ali pa se re-
šil v novo stvarnost. Srečko Kosovel je
leta 1922 nastopil z Antonom Podbevš-
kom največjim pesnikom ekspresioni-
zma, Jarcem, Gspanom, Seliškarjem, A.
Vodnikom in Vido Tauferjevo pa se je
od njih oddaljil, ker je bil po duši tudi
impresionist in si je želel poeta prevred-
nočevalca vseh vrednost, ki si je sam
tudi prizadeval, ustvarjati celotno življe-
nje, novo stvarnost tudi v besedni umet-
nosti, vsaj ob koncu življenja, čeravno ni
nikoli zanikal v sebi impresionista in
ekspresionista ter svojevrstnega roman-
tika v duhu njegove dobe.

Impresionist je Srečko Kosovel vedno,
ko premišljuje o Krasu:

*Kraška vas je v jeseni tiha
ovita v mego
le tu in tam se zasvita
lučka v temo.
Tam za črnim ognjiščem
svetlika se ognja sijaj;
po mrzlih poljih hodim
in vse me kliče nazaj.*

Jaz, ki sem poznal Srečka Kosovela in
presedeal z njim v dijaški menzi v Ljub-
ljani, še dolgo časa po večerji, v izbi, ki
je bila kot kraška samota z brlečo lučjo,
si ga ne morem drugače predstavljati kot
zatopljenega v misli ob kraškem ognjišču:

*Tako bi sedel za ognjiščem,
obraz v dlaneh, bi molčal,
tiho, vse tiho za oknom,
le ogenj bi prasketal.*

Čudim se, da ni še noben slovenski slikar
silkal Srečka Kosovela pesnika Krasa ob
kraškem ognjišču.

Srečko Kosovel je edini slovenski, slo-
vanski in evropski pesnik, ki v nešteti
odtenkih opeva bore, tako v kraški vasi:

*In na koncu vasi
bor završi —
vztrepetá,
ko me spozna.*

Konzorcij za uzdarževanje cjest

Zadnje dni marca so se zbrali rapre-
zentanti konzorcijeu za uzdarževanje
cjest Cedad-Centa an Centa-Beli potok.
Za cjesto, ki peje iz Cedada u Cento so
deliberal, de bojo preložili konzorcij za
uzdarževanje do ljeta 1960, ker bojo sa-
dā začeli nekatere parti te cjeste asfal-
tirati. Parvi lot asfaltiranja bo koštu 40
milijonu lir. Asfaltirali bojo part cjeste,
ki peje iz Cente u Neme, kajšne 4 kilo-
metre cjeste, ki peje pruoť Cedadu, an
cjesto, ki vodi preko Ahnta. Za kritje par-
vega lota djela bo dala provincija 14 mi-
lijonu lir, ostalih 26 milijonu lir pa bo
posodila provincija an jih bojo muorali
zainteresirani kamuni varnit. Ti kamuni
so: Cedad, Tavorjana, Foida, Ahnten, Ne-
me an Centa.

Asemblea konzorcija, ki se je sestala
parvikrat, je odobrila tud pravilnik ka-
kuó naj konzorcij deluje, odobritu bilan-
ce za 1956, ki predvideva 9.500.000 lir an
je odobrila konvencijo z ministrstvom za
obrambo za prosit en prispevek za konz-
orcij, ki znaša 3.500.000 lir za deset let,
ki je 35.000.000 lir za izbuoževalna djela
cjest konzorcija. Konzorcij je preuzeu
uzdarževanje cjest s 1. aprilom ljetos.

Konkors za kmete

Tud ljetos sta provincialna administra-
cion an »Cassa di Risparmio« iz Vidma
razpisale konkors a premi za male kmete
an živinorejce u gorskih krajih videm-

REZIJA

Iz občinske seje

Na zadnji občinski seji so razpravljali
o zelo važnih problemih. Najprvo je pri-
šla na vrsto sečnja občinskega gozda v
Crnem potoku, ki ga bodo v kratkem
prodali na licitaciji. Sklenili so, da bodo
zaposlili za posojilo 4 milijone lir »Cassa
Deposit e Prestita«, da bodo mogli na-
peljati električno luč v Liščeca. Ministr-
stvo je namreč že odobrilo omenjeno vsot-
o za to javno delo. Nadalje je občinski
svet sklenil, da bodo dali šolskemu patro-
natu za leto 1956 lir 15.000 in 20 kubič-
nih metrov smrekovega lesa za gradnjo
strokovne šole. Dogovorili so se tudi, da
bodo predlagali videmskemu prefektu za
določitev kanona, ki ga mora dati občini
lokalna lovška sekcija 40.000 lir. Na ob-
činskem zemljišču je bila namreč letos
februarja meseca ustanovljena lovška re-
zerva za dobo šest let, ki jo je vzela v
zakup lokalna lovška sekcija.

Ob koncu seje je župan prečital poroč-
ilo o javnih delih, ki so jih napravili v
zadnjih petih letih. Za ta dela so potro-
šili 100 milijonov lir, od katerih je
43 milijonov prispevala država. Občinski
svetnik je ob zaključku še zahvalil župa-
na, ki je znal pet let tako dobro voditi
občino.

ENOTNA LISTA VSEH LEVIC

Tudi v naši občini so sklenili, kot v
mnogih drugih občinah Beneške Sloveni-
je, da bodo pri prihodnjih občinskih vo-
litvah predstavili enotno listo vseh levic.
Na tej listi bodo kandidirali ljudje, ki
predstavljajo vse vasi Rezijanske doline
in bo imela popolnoma nov program, ki
ima namreč rešiti razne socialne proble-
me, v prvi vrsti vprašanje množičnega iz-
seljevanja, kajti tudi tu kot drugje, grozi
razljudenje. Lista delovnih sil pa ima v
programu še druge nove točke in sicer
obrambo manjšinskih pravic tamkajšnje-
ga prebivalstva. Prihodnjo nedeljo se bo
vršil v Osojanih predvolilni shod, ki ga
bo organiziral volilni odbor in bodo ob
tej priliki razložili vse točke programa.

Pri političnih volitvah leta 1951 so ime-
le v občini Rezija levice pozitiven uspeh;
PSI, PSDI in PCI so imele 316 glasov
proti 968 krščanske demokracije. To je
pozitiven izid, če pomislimo, kakšen pri-
tisk je izvajala na ljudstvo vladujoča
stranka. Upamo torej, da bodo pri pri-
hodnjih volitvah delovne sile napravile
še en korak naprej, saj vse prebivalstvo
želi, da bi se spremenilo v občini.

Imamo še danes vasi in zaselke, ki ni-
majo cest in morajo zato vse tovore pre-
našati na hrbtu, so brez električne raz-
svetljave itd. in ti težko čakajo, da se tu-
di zanje kaj napravi.

ske provincije, ki bojo u tjem ljetu iz-
buožšali ali na novo zgradili živinske hlje-
ve ali gnojne jame. U ta namjen je dolo-
čenih 7 milijonu lir. Parvi premjo bo
100.000 lir, 4 drugi premji po 80.000 lir, 10
tretjih premjou po 60.000 lir, 30 četrtih
premjou po 50.000 lir, 40 petih premjou
po 40.000 lir, 40 šestih premjou po 30.000
lir, 40 sedmih premjou po 20.000 lir an
88 osmih premjou po 10.000 lir.

U parvi varsti bojo upoštevana tala
djela: povečanje oken ali na novo nareta
okna, izbuožšanje podou u hljevu, napra-
va odtočnih kanalu za gnojnico, uzdig-
njenje sofita, bjljenje hljevu, gradnja
gnojšč an gnojnih jam.

U ta konkors pa so izključena izbuo-
ževalna djela za senike an drugih gospo-
darskih hiš, kakor tudi djela u novih
hljevih.

Kmetje, ki se mislijo udeležiti tega
konkorsa, muorajo napraviti prošnjo na
navadno karto an jo poslat na provin-
cialno administracion (Amministrazione
Provinciale) ali na »Cassa di Risparmio«
ali pa na provincialni inšpektorat
za agrikolturo (Ispettorato Provinciale
dell'Agricoltura) — Via della Prefettura,
12, Udine, tekóm 31. maja.

Izbuoževalna djela bojo muorale biti
nareta tekóm 30. novembra t. l. Kar so
djela nareta je trjeba pismeno informi-
rati inšpektorat za agrikolturo.

TIPANA

SE 'NA SMART PAR DJELU
U SVICI

Njeso se šnje posušile souse u Brezjah
zavoj smarti Guida Zussina - Bjeliča, ki
se je pred 14 dni smartno poneseču na
djelu u Svici an že je paršla nova žalost
u bližnjo vas Krnahto. Iz Svice e paršu
telegram, ke e smartno poneseču 43
ljetni Tomasino Uigio-Ovsič. Mladi mož
e več ljet djelu u Trbižu, a ker je blu
ejtu slabo plačan an se je formou med
tjem še famejo, je muoru tudí on, tej do-
stí družih njegovih vaščanu, jetí u ešte-
ro. Koj dua mjesca te pasalo, kar e šou
u Svico an je djelu par gradnji neke ve-
like električne centrale med gorami kakih
2000 metru visokó pod dito PRADER u
Eothenbrummu. Kar e kopou kamanje,
mu je padla na glavo velika skala an ga
na puoštu ubila. Par tej diti an u tjem
kraju e umar tudí Guido Zussino.

Truplo rancega Uigia Ovsiča so par-
pejali damú in ga pokopali na domačem
semetjerihu u Viskorši. Uigio, naj ti
lahná domača zemja!

Ranek Uigio o zapušča starše, ženó an
dua mala otroká. Usiem naše sožalje!

NESREČA PAR DJELU. Pred veliko-
močnimi fještami so muorali pejati u vi-
demski špitau 70 ljetno Debelež Ano iz
Debeleža, ker ne se udarila u desno no-
go, kar ne djelala u hljevu.

SV. LENART

PROMETNA NESREČA

Preteklo soboto je paršlo na ovinku u
Škrutovem par hiši Fajdutovih do precej
velike prometne nesreče. Učitelj Podreka
Evgen, ki učí u Hiodiču, se je popudan
pejeu z motorjem damú pruoť Spjetru.
Na ovinku mu je paršu naspruoť z mo-
torjem rag. Stefan Bernik an sta se ta-
kuó močnuó zaletjela adán u drugega,
de ste oba obležala na cjesti. Pejali so
jih u čedadski špitau, kjer so mjedihni
konstatal, de ima Podreka zlomjeno de-
sno nogo an druge poškodbe, Bernik pa
se je udaru u prsa. Zdraviti se bosta muo-
rala mjesec dni.

SMRTNA KOSA. Umrla je pretekli tje-
dan Terezija Visentini uduova Leban iz
Dolenje Mjerse. Renka je bla zlo pozna-
na u naši okuolici, ker je bla zlo dobra
žená an mati. Družini an zlahti naše
sožalje!

PROTESTNO PISMO. Pred dnevi je
52 djelauce, ki so djelali u fabriki ce-
menta u Cemurju, poslalo protestno pi-
smo ministrstvu za javna dela, ker so
podrli povjedano fabriko an licencjerali
vse djeluce.

BRDO

Votacioni no se bližajo

Anjele, ke smo pred elecioni, ve vidimo,
ke no parhajajo usaki dan h nam po-
litični raprezentanti an se trudijo zbrati
oku sebé judi, ke no zanje votajta. A ju-
dje so itikaj štufti, ke no ne vjerjejo maj-
ednemu več, zak' so bé žež opečeni pred
petimi ljeti, kar so jim nardili 'dan kup
obeč brez ke na bodi le 'dna izpounjena.
Te bi tábot general Morra, ke po naših
vaseh e obečuvu nebesa na zemji, e obe-
čuvu kontadinam, djelo dižokupaním,
sudsije tím bozim an ne vjemó šnje kaj
reči. Potém, ke u e blu poslan u provin-
cialni konsěj, u ga nje več majedan vidu.

Domači judje ne pensajo se sami zbrati
za narditi no listo kandidatou domačih
judi, ke no bodita souse novi, zak' teže,
ke so od deset ljet nazat ministrali naš
kumun njeso vero než nardili.

Te rjes, ke naš kumun u je božac, a
judje no pravijo, ke almankej so muorli
narditi kej s tjem malim, ke so mjeli.
Saj tase ve plačuvamo usako ljetu. A to
nje kuj tuó; tle u našim kumunu judje
no ne vjedó nič kuó to se djela tu amini-
stracioni. Te souse tiho an skuazež skuaz-
žež so nekateri, ke non pretendajo, ke te
so reči, ke judje no njemajo dirita vje-
dati. Zavoj tega so judje avilidi an no ne
čakajo ure, ke to se kej kambjéj.

Sperajmo, ke to se zarjes kambjéj, zak'
souse no ne čakajo momenta za vebatí
to dobre. Kumun par nas fin do anjelé
e bi tu rokah tudí, ke so se zlo malo
interesali za judem pomati. Djelo, ke e
a naredu e bi kuj te za štabiliti visoké ta-
se bozim famejam, ke za je plačati no

muorli poslati njih može ali hčere po
svjetu uodinjuvat.

NESREČA PAR DJELU. U špitau so
muorli pejati Mizza Zvana iz Brda, ker
e z lomú desno nogo, kar e spadu iz
ljesnic u vinjetu, kar e vezu venjike. Šče-
pati o bo muoru mjesec dni.

PODBRDO. Za narditi novo škuolo u
Podbrdu e ministéro od djela odobrilo
1.428.960 lir. Škuola na bi muorla se ka-
četi djelati drugi mjesec.

PODBONESEC

CJESTA KAL - CRNI VRH

U kratkem bojo začeli naprej djelati
cjesto, ki na peje iz Kala u Črni vrh. Do
lanskega ljeta so nardili samo part cje-
ste, ki je koštala 30 milijonu lir, a je nje-
so mogli naprej djelati, ker je zmanjkalo
denarja. U ljetih dneih pa je ministrstvo
za javna dela (Ministero Lavori Pubbli-
ci) nakazalo še 12.500.000 lir an takuó se
bo moglo djelo narditi do konca.

Ljudje iz Črnega vrha ne čakajo ure, de
bo cjesta nareta, ker jim bo takuó ošpa-
ranega dosti truda, ker ne bo trjeba več
nositi brjeman na hrbtu, ampá bojo
lahko vozili po cjesti.

SREDNJE

Za do konca dogradit kamunski sedež
je governo nakazu našemu kamunu
2.867.000 lir. Djela se bojo u kratkem za-
čela.

IZ BELGIJE. U Belgiji sta se poročila
domačka Marija Černetič an Jožef
Lauretich - Lenkič. Zakoncema želimo do-
stí sreče u skupnem življenju.

Kakuò zdraviti pozebla sadna drevesa

Ljetošnja zima je uničila dosti sadnega drevja an zatuò je trjeba kaj ukreniti, de se škoda usaj na part popravi. Najprej je trjeba, de se odstrani z drevja use, kar je suhega an odmarlega, pa naj je tuò veja, lub ali skorja. Kar se pride do živega luba, je trjeba rano lepuò očistiti s cepilnim nuožem an jo namazati z 12% arborinom. Kjer je pozeblo deblo okuòli an okuòli, tam nje pomoòi, ker se sok ne more več pretakati po debelu. Pozebla drevesa je trjeba spomladi tud dobro pognojiti s Thomasovo žindro an kalijem.

Kokošji an golobji odpadki - dober gnoj

Več ku kajšen kmet ne vje, de so kokošji an golobji odpadki zlo dobro gnojilo iz katjerih se lahko napravi narbuoško gnojnico, s katjero se dobro gnoji uso zelenjavo, posebno kumare, paradiznike, papriko, zejé an use rože, posebno tiste, ki rastejo u loncih. Golobji an kokošji gnoj ima u sebi na usakih stuò kil u primerjavi z govejim gnojem 1,76 kil dušika, 1,78 kg fosforne kisline, 1,00 kg kalija an 1,60 kg japna. Ta primerjava dobro

Smolenje koščičastega sadnega drevja

kaže veliko hranilno urjednost kokošjih an golobjih odpadkov u primeri s hijskim gnojem.

U sodu ali kajšni drugi večji posodi razredčite z desetimi partmi vode primerno kuanteto kokošjega ali golobjega gnoja. Mješanico dobro premješajte an dodajte nekaj lopat saj. Zavoj toplote an večkratnega mješanja začne ta mješanica urjeti an zdreljeti, de je po nekaj dneih dobra za gnojenje. Kar pa je to gnojilo zlo močno, ga muorate pred nocom takuò razredčiti, de parijete eni desetliterski kandi vode približno en liter parpravljene gnojnice. Kar je suša zalivajte rastline najparvo s čisto vodo an šele potlé z razredčeno gnojnico. Narbuoše je zalivanje u mokrem an dažuenem vremenu.

Na koščičastem sadnem drevju, čeršnjah, slivah, marelicah an brjevskvah se dostikrat vidi na deblih an vejah ardečkastorumen smolnat izcedek, ki na ajarju potemni an otardi. Če potoučemo na kraju, kjer drevo smoli, odmjeva zamolklo, če rejčt, de je tle bouno drevo. Par buj stari bolzejni je pod potemnelim lubjem očarnelo lije, pomješano s smolnatim izcedkom. Če se tajšnih krajev pravočasno ne očisti an rane ne zaprejo, se širi boljezen na zdravo lije an se lahko zaje takuò globokó u ljes, de se veje odlomijo.

Uržuhi smolenja so lahko različni. Največkrat je uržuh smolenja težka, marzla an mokra ilounata zemlja, ktjeri največkrat parmankuje japna, ki je koščičastemu sadnemu drevju zlo potrebno. Koščičasto sadno drevje začne smoliti tud zavoj žlahou, pritiskou an ran na debelu an vejah. Tud poškodeba na koreninah so dostikrat uržuh smolenja. Smolenje koščičarjev tud lahko pouzroči kasno obrjezovanje, posebno pomlajevanje. S tjem se prepreči pravilna cirkulacija. An preosnova hranilnih sostanc, ki se na gotovem mestu naberejo an ne pustijo kroženje novo potekajočim sokovom.

Za odpravo smolenja je u parvi varsti potrebno japnenje zemje, če je mokra pa še osušenje. Prenehat je trjeba z enostranskim gnojenjem, posebno z dušičnatimi gnojili an z gnojnico. Potrebno je tud, de varjemo koščičasto sadno drevje pred poškodbami an ranami, če pa pridejo, jih je trjeba ozdraviti.

Na lubju nabrano smolo je trjeba umiti s kisom. Če je smolenje šele začelo an je še samo pod lubom, je trjeba odpraviti odmrlo lubje an bouno lije do živega, rano očistiti, zamazati z dobro cepilno smolo ali pa z mješanico iz ilovice an krvjaka an dobro povezat s cunjjo.

Kakuò se cjepijo molarji

U naših krajih ni dosti molarjev, a se da tle al tam u kajšen prazen kotiček zemjišča zasaditi z molarjem, ki daje kavajerjem potreban fuotar. Po puoju se ne parporočá saditi molarjev, ker djelajo s koreninami an s sjenco preveč škode. Buojš je, de se sadi tam sadno drevje. Molarje se cjepi ali u oko, še buojš pa u

zalivanju, kakor po močnem dažju, zemjo prerahljajte. S tjem se obdarži u zemji mokuoto an se uniči pleveu.

U VINOGRADU je trjeba končat z obrjezovanjem venjik, nadomestiti mankajoče venjike z močnimi cepjenkami, z grobancami ali z vlačenicami. Trjeba jih je pognojiti s fosforonim umetnim gnojilom. Neokopane vinograde okoplajte, nakoličite an parvežite šparone.

korenino za lubje, kakor se cjepi tud venjika. Diferenca med cjepjenjem venjike za lub an cjepjenjem molarja za lub je ta, de se muora molar prerjezati na korenini okuòl 5 do 10 cm pod zemjo. Prerjeza muora biti malo pošeuna (a žbjego). Kar je prerjeza nareta, se priuzdigne lub s prsti ali s pomočjo klinčka iz trdega lesa. Cepič se zarježe ku venjikin cepič. Ta se zabode za lub takuò, de gleda zarjeza na cepiču prout lubju an ne prout ljesu, kot bi kaduò mislu. Rano an odpartine je trjeba zamazat z ilovico an cjepljenje je končano. Cepič se muora zagrniti z rahlo zemjo. Na to vižo se ujame do 95% molarjev, če je dobro vreme. Če imate dosti molarjev, je narbuoško, de si djelo razdelite. Eden odpira molarje, drugi cjepi, tretji maže z ilovico an zakriva. Na to vižo se jih lahko cjepi do deset taužent u adnim dnevu. Narbuoški čas za cjepljenje je u aprilu, kar začenjajo molarji poganjati an kar se lubje lahko priuzdigne. Sevjeđa se ne more požahnti na to vižo že starih molarjev, ker imajo preveč debú koreninski čok.

Kakuò se spravi klop iz kože

Prú neprijetno je, če se par djelu na trauniku ali par sedenju u traví zalježe klop u kožo. Se ga ne more spraviti iz nje an če se ga odtarga, zateče rana an pouzročá bolečine. Klop pa lahko z lahkoto odpravite, če pokapate dotični kraj kože, kjer se je klop zaljezu, parkrat z žganjem ali s kolonsko vodo. Klop se opijani an ga z lahkoto izvlečite iz kože.

Trakulje an gliste par oucah an svinjah

Jagnjetom an malim oucam se zaredi u črevah do pedeset metru douga ploščata trakulja. Poleg tega redijo učasih u sebi majhne, okrogle, ku nit tanke, 2 do 2,5 cm douge, ardečkaste gliste, ki živijo najraš u klopčičih u četrtjem želuodu, a tud u črevah. Večkrat ima eno jagnje gliste an trakulje skupaj. Tajšne živali, ki redijo u sebi te parazite, žro sprva še dobro, a hujsajjo, začne se jim kriviti harbat, imajo bolečine u trebuhu, se napenjajo an grejo težkuò na blato. Buj pozno postanejo boune živali žalostne, suhe, ušafajo vodenico (nefrita) an potlé poginejo. Če ste par klanju ene ouce ušafali gliste an če kažejo še druge ouce 'dnake znake, jih je trjeba dobro fuotrat s travo, senom, z ousenim an ječmenovim zdrobom. Za zdravlje se daje korenje an pelinu čaj u kuhovini ječmena; tuò ponauljajte 7 dni zaporedoma (usak dan). Dajajte ouci tud usak dan po 5

Tedoldi Alojz - SISSACK (Švica) - Vsi sorodniki Vam pošiljajo mnogo lepíh pozdravov in Vam žele obilo uspeha pri delu. Stari oče in stric sta zdrava, le nečakinja je imela škarlatinko, a sedaj je že ozdravila.

Kusič Matija - PARIS (Francija) - »Cečéé iz Vaše vasi so nam povedale, da jim boste morali plačati »pouásnico«, ko se vrnete domov. Torej le pripravite se, če nočete dobiti zaprte poti v domačo vas. Hvala lepa za naročnino!

Makorič Silvio - LIEGE (Belgija) - Za Vašo zadevo smo se že zanimali, a nismo še prejeli odgovora. Takoj ko bomo izvedeli kaj novega Vam bomo pisali. Prejmite iskrene pozdrave.

Baloh Italo - CLEVELAND (Ohio - USA) - Sporočamo Vam, da zaenkrat nimamo pri rokah zaprosenega slovarja. Upamo pa, da Vam bomo v kratkem lahko ugodili.

Juretič Anselmo - STUTGART (Nemčija) - Zaenkrat ne vemo, da bi bival v Vaši okolici kak Vaš rojak. Lani in letos se je izselilo v Nemčijo iz naše dežele precej delavcev, a so vsi na Bavarskem. Pozdrave.

Trinko Gino - GENOVA - Prejeli smo pismo in se na pristojnem mestu tud zanimali za to kar ste prosili. Lahko ste mirni, ker se zadeva ne tiče Vas. Pozdravljeni!

Kovačevšček Anita - NAPOLI - Sporočamo Vam, da smo že s prvim februarjem začeli pošiljati naš list na Vaš novi naslov. Če ga niste prejeli, vprašajte v Vaši okolici, ker ponavadi poštarji zavrnejo list odpošiljatelju, če ne najdejo prejemnika.

Medveščič David - CHARLEROI (Belgija) - Denar za naročnino prejeli, hvala lepa. Napravili bomo v Vašem imenu potrebne korake za rešitev Vaše zadeve. Pozdravi!

Cobal Italo - L'OPITAL (Francija) - Obljuba dela dolg, vsak dan pričakujemo od Vas fotografijo emigrantov, katero ste nam obljubili. Lep pozdrav.

Odgovorni urednik: Tedoldi Vojmir
Tiska: Tiskarna L. Lucchesi - Gorica

ZA NASE - gospodinjie

Še o konzerviranju jajc

Zadnjikrat smo povjedali kakuò se konzervirajo jajca za malo časa, donás pa bomo povjedali kakuò se ohranijo jajca za več časa, če se jih uloži u japneno mljeko, u vodotopno steklo ali u garantol.

Vlaganje u japnu: Dobra je usaka posoda, samo de ne pušča — lonec, škaf, kandla itd. Odbrana an umita jajca vložite u posodo takuò, de je obarnjen špičasti kraj nauzdol. Na jajca nalijte počasi japneno mljeko iz gašenega japna an prekuhane vode: dva kg japna na deset litru vode. Likuid naj pokriva zgornjo plast jaje za dlan visoko. Če ni posoda ob prvem vlaganju pouna, lahko jajca buj pozno doložite. Pouno posodo pokrijte s pokrovom ali z deščicami an jo hranite u hladni shrambi. Če je potrebno, dolijte še japneno mljeko. Japnenemu mljeku dodaste lahko tud malo soli. Tud japno je lahko buj gosto, a tuò ni potrebno, ker se jajca u goraj povjedani raztopini dobro konzervirajo. U japno vložena jajca so dobre za usak nuc, samo beljak se ne da utrepati u »snjeh«. Jajca iz japna par kuhanju rada popokajo, zatuò parlijte vodi malo kisa ali pa jih na topem kraju prebodite z iglo.

Vlaganje u vodotopno steklo je stara viža konzerviranja jajc. Posoda za vlaganje muora biti lončena (terracotta), porcelanasta ali kamnita. Vložena jajca zalijte z raztopino, ki se jo parpravi iz enega kg vodotopnega stekla an iz 9 do 10 litru prekuhane vode. Likuid muora prekrivati jajca usaj 5 cm visoko. Pouno posodo pokrijte an jo daržite u hladnem prastoru, kamor ne sije sonce. Jajca so u čisti raztopini vidna an se dobro konzervirajo. Takuò konzervirana jajca

so dobra za usak nuc, samo beljak se ne da utrepati u »snjeh«.

Vlaganje u garantol: Garantol je siukast prašek, mješanica več kemičnih sostanc. Raztopite ga u prekuhani vodi. S to raztopino zalijte vložena jajca. Ravnajte se po navodilu, ki je na zavitku. Navadno se nuca po 10 gramu na liter vode. Če uložite frišna, zdrava jajca an je garantol dober, se ohranijo tud ljetno dni.

Kaj bomo djelali na puoju?

Marzlo an suho vreme je zadaržalo u marcu rast an u nekatjerih krajih jo je oviru tud marzu snjeh. Kar pohitjeti u aprilu, de se naredi zamujeno.

U SADOVNJAKU je trjeba še čistiti, gnojiti an škropiti. Zadnji čas je, de posadite sadno drevje. Če bo suho vreme, je trjeba novo posajeno drevje zalivati, kolobarje pa pokrit z gnojem, de se obdarži u zemlji gorkuoto an mokuoto. Tud za cjepljenje je še čas. Kar je drevje zadost sočno, začnite cepiti an precjepjati za lub.

NA VARTU je tud u marcu zavoj mraza djelo zaostalo. Sadá začnite sejati ardečo peso, radič, solate, spinačo an sadite še čebulček, česen an šalote. Če bo koncem aprila dobro vreme, lahko posadite za poskušnjo parve garličaste fižole (turkan). Če pride ljepo vreme, je trjeba mlade setve škropiti an posajene sadike zalivati. Zalivajte rjedko, ne usak dan, a takrat zadost, de ušafajo narbu globoke korenine zadost mokuote. Po usakem

»Sprva mu bodo igrače prav prišle,« je razložila učiteljica. »In naj se čimprej seznanji z našimi knjigami.«

»Hvala, Zinka, hvala, otroci!« se je Ana vsa srečna zahvaljevala.

»Na, beri, Lovrenc...!«

Zinka, še vedno so jo klicali s partizanskim imenom, je stisnila Ani roko in še rekla: »Ko bo prišel, me takoj obvestite. Kakor sem vam obljubila takoj po osvo-

boditvi, ga bom posebej učila našega jezika, ki ga je gotovo že pozabil.«

Prvi teden je Ani in babici minil v pripravah na Jankovo vrnitev in v razgovorih o njem. Drugi je potekal počasneje. Ana je vsak dan odhitela dol v trg.

»Še ni nič?« je vprašala stara Brdnika, še preden je zaprla za seboj vrata občinske pisarne.

Brdnik se je nasmehnil.

»Ne gre tako hitro. Treba je urediti s krušno materjo in očetom, priskrbeti mu potni list in spremstvo. Čakala si šest let in boš počakala še kak teden. Ne?«

»Seveda, seveda...«

Toda kmalu po vrnitvi na Sleme je stopila pred hišo in dolgo gledala dol na cesto, če morda njen Janko le ne prihaja.

7. Drugo sporočilo.

Vse je bilo pripravljeno za vrnitev: v hiši je ob Anini postelji stala Jankova postelja z novo blazino in novo odejo. Na steni v prednji sobi je visela flobertovka z novim kopitom, na kredenci pod njo pa so bile naložene knjige in igračke, a v zgornjem predalu ga je čakalo perilo in blago za obleko. Takoj, ko bo prišel, bo šel h krojaču, da mu umeri obleko, po čevlje in klobuk pa se bosta odpeljala v Celje. Samo naj pride, naj že pride!

»Kaj, če ga ne bodo hoteli dati?« je dejala babica neki večer.

»Zakaj ga ne bi hoteli dati?« se je ustrašila Ana.

»Najbrž niti ne ve, od kod je,« je razložila babica, ki je bolj poznala ljudi kot njena hči Ana, »mogoče tudi ne ve, da njegova mati še živi. Tisti ljudje pa gotovo nimajo svojih otrok, zato ga ne marajo dati. Drugo ne more biti, da ga ni.«

Tisto noč Ana ni mogla spati.

Ko se je drugo jutro spet vračala praznih rok iz trga, se je oglasila pri Lovrencu in mu zaupala svojo bojazen.

»Da bi ga obdržali? Naj le poizkusijo!« se je razhudil Lovrenc, bivši partizan iz Simonove čete. »Sicer pa o tem ne bodo odločali oni, odločilo bo sodišče. Sodišča pa so v zavezniških rokah. A zaveznikom se ne mudi. Ni se jim med vojno in se jim tud zdaj ne mudi. Vendar kadar kaj začno, spelejo do konca. Potrpi!«

Odtlej je čakala še nestrpneje.

Sredi tedna je slednjič dobila drugo sporočilo.

Toda kakšno?

Spoštovana tovarišica!

Sporočamo Vam, da je zavezniško sodišče prisodilo otroka dosedanjim njegovim krušnim staršem in ne Vam.

Svojo sodbo je utemeljilo takole:

1. Otrok se je navadil svojih rednikov, o svojih pravih starših ničesar ne ve; kakor za očeta je prepričan tud za mater, da je mrtva. Torej bi bilo nečloveško, iztrgati otroka iz dosedanje okolice in ga poslati med tuje ljudi.

2. Trgovski potnik Fritz Groth ima

ANTON DECEK Z DVEMA IMENOMA

»Res?«
»Zdaj bo šlo hitro, samo da so ga našli.«
»Dali so mu drugo ime, hoteli so si ga prisvojiti za zmerom.«
»Misliš, da bo imel veselje z lovom?«
»Vprašal Lovrenc, ko je Ani vrnil pismo.«

»Vse, kar je veselilo Simona, bo veselilo gotovo tud Janka!« je odvrnila Ana.
»Imam flobertovko z zlomljenim kopitom. Še danes bom naredil novo kopito. Naj ima fant veselje.«

»Moram mu pripraviti perilo, obleko, čevlje...«

In že je odhitela gor proti domu. Lovrenc je nekaj časa gledal za njo, se okrenil, da bi šel dol v trg, nenadoma pa zamahnil z roko, češ, saj nima spodaj kaj iskati, in se vrnil domov, da vzame kopito takoj v delo.

Babica je bila seveda vsa iz sebe.

»Našli so ga, našli!« je ponavljala. »Napravila sem že križ čezenj. Eh, Janko, pa

te bom le videla!«
Naslednje dni so na Sleme, kjer se je po tolikih letih spet oglasila Anina pesem, prihajali sosedje s samotnih kmetij, tržani in vaščani iz sosednjih vasi. Vsakdo e hotel na svoja ušesa slišati veselo novico. Marsikdo je prišel, da bi že videl dečka, ki se je po šestih letih vrnil k materi. Skoraj vsakdo je prinesel kako malenkost zanj: žepni nož, piščalko, kos podplatov za čevlje, cekar jabolčnih krljev in orehov ali vsaj klobaso.

Konec tedna je prišlo nekaj šolarjev z učiteljico.

»Res ni prišel?« so razočarani vzkliknili, ko so izvedeli, da Janka še ni.

»Spodaj v trgu se je raznesla novica, da je prišel snoči,« je pojasnila učiteljica.

»Ni ga še,« je odgovorila Ana, vesela obisko in žalostna, da Janka še ni. »A vsak čas bo prišel. Jutri, pojutrišnjem.«

»Prinesli smo mu nekaj knjig in igrač,« sta se oglasila najpogumnejša dečka in položila na mizo vsak svoj zavitek.

za naše mlade bralce

ALOJZ GRADNIK:

Gospod Mucifej

Zivel je nekoč človek, ki je imel mačka. Ta maček je bil že tako star, da ni več mogel loviti miši. Pa si gospodar misli: »Čemu mi bo tak maček? Rajši ga odnesem v gozd.« In ga je vzel in odnesel. Sedi naš maček pod smreko in joče. Mimo priteče lisica Zvitorepka. »Kdo pa si ti?« ga vpraša. Maček nasrši dlako in reče: »Fr-fr! Gospod Mucifej sem!« Lisica, zelo vesela, da se je seznanila s

Medved pa: »Jaz pa medu, da se gosta posladkati!« A zajček je tekkel po zelje. Skuhali so kosilo, prinesli vse na mizo in se začeli pripraviti, kdo bo šel po lisico in Mucifeja. Medved pravi: »Predebel sem, sape mi bo zmanjkalo.« Merjasec se izgovarja: »Jaz sem neroden, prepozen bom.« Volk pa vravi:

takim velikim gospodom, mu reče: »Daj, oženi se z mašo. Dobra žena ti bom in lepo ti bom stregla.«

Tako sta se domenila in šla stanovat v lisicino hišico.

Zdaj se je mačku res imenitno godilo. Lisica je lovila kokoši ali pa mu prinašala gozdne živalce. Pogosto še sama ni jedla, a maček je bil vedno sit. Nekoč pa jo sreča zajček Dolgouhec in pravi:

»Lisica Zvitorepka, snubit te pridem!« »Joj, kaj pa misliš, zdaj imam gospoda Mucifeja, ta te bo požrl!«

Maček pa je ta hip pokukal iz luknje, nasrši dlako, usločil hrbet in zarenčal: »Fr-fr!«

Zajček se je smrtno prestrašil; stekel je v gozd in povedal volku, medvedu in merjascu, da je videl grozno zverino, gospoda Mucifeja.

Volk, medved in merjasec so začeli tuhtati, kaj naj storijo. Treba se bo mačku kako prikupiti, so si mislili. In tako so sklenili, da povabijo lisico in Mucifeja na obed.

Jeli so se posvetovati, kakšno kosilo naj pripravijo, da postrežejo svojima gostoma.

Volk je rekel: »Pojdem po meso in slanino za dobro juho.«

Merjasec pravi: »Jaz prinesem pese in krompirja.«

»Star sem in slabo slišim.« Tako je moral iti zajček. Tekel je k lisicji luknji in trikrat potkal na okence: »Tok-tok-tok.«

Lisica pokuka iz luknje in vidi zajčka, ki stoji na zadnjih šapicah.

»Kaj bi rad?« ga vpraša.

»Volk, merjasec, medved in jaz vabimo vas, lisico Zvitorepko, in Mucifeja na kosilo.«

Tako je rekel in zbežal. Ko pa priteče domov, ga vpraša medved:

»Nisi pozabil povedati, naj prineseta žlici s seboj?«

»Ojoj, pozabil sem!« odvrne zajček in spet steče k lisici.

»Ne pozabita prinesiti žlici s seboj,« ji pravi.

Lisica pa mu odgovori:

»Že prav, ne bova pozabila!«

Lisica Zvitorepka se je napravila, prišla je gospoda Mucifeja pod pazduho in sta šla v goste. Gospod Mucifej pa spet nasrši dlako in renči: »Fr-fr!« in oči mu žarijo kakor dve zeleni lučki.

Brž ko je medved zagledal to grozno zverino, je planil pokonci in pobegnil, da so se mu kar pete bliskale.

Volk je počepnil pod grm, merjasec zlezel pod mizo; medved se je mukoma skobacal na drevo, zajček pa je smuknil v luknjo.

Maček je zavohal meso na mizi, planil

nadenj, zamijavkal »mjau-mjau-mjau!« in ga začel pospravljati.

Zivali so mislile, da maček vpije: »Malo, malo, malo!« Potihoma so si šepetale: »Glej no, požeruha! Se mu je premalolo!«

Gospod Mucifej se je najedel in napil, legel na mizo in zaspal.

Merjasec pa je ležal pod mizo in migal z repom. Maček, misleč, da je to miš, skoči proti njemu; ko pa je zagledal merjaseca, se je ustrašil in planil na drevo, koder je čepel medved.

Medved je mislil, da ga bo maček napadel; zlezel je še više, veja pa se je zlomila in medved je telebnil na tla.

Padel je prav na tisti grm, pod katerega se je skrtil volk. Volk spet je mislil, da je prišla njegova zadnja ura, in jo je pobrisal. Tekla sta z medvedom tako hitro, da ju niti zajček ni mogel dohiteti.

Medtem je maček spet zlezel na mizo in pospravil še slanino in med. Pojedla sta z lisico Zvitorepko vse, kar je bilo na mizi in šla domov.

Volk, medved, merjasec in zajec pa so se sestali in rekli:

»To je res grozna zverina! Čeprav je majhna, bi nas skoraj vse požrla!«

Ukrajinska pravljica

F. S. FINZGAR:

Očetova veljavnost

Ko sem hodil drugo leto v šolo, smo dobili nalogo, ki je seveda nisem naredil. Šel sem rajši z drugimi dečki na gmajno orehe klatit. Kar nas je prišlo naslednji dan v šolo brez naloge, smo bili zaprti, kajpak. Zato sem zamudil doma obed.

»Kod si hodil?« me vpraša oče. Hudo je bilo povedati po pravici. Toda laž mi je oče tako pristudil, da se nisem mogel zlagati. Še danes jo sovražim.

Mati je postavila predme skodelico postane jedi, oče pa je segel po klobčiču hodničnega sukanca, odtrgal dolgo nit in mi velel: »Nogo!« Dvignil sem nogo in strahoma čakal, kaj bo. Oče me je otvezal za nogo na nitko in me privezal k javorovi mizi.

»Tako! Sedaj boš pa doma zaprt, da boš vedel, kaj je tvoja dolžnost.«

Pahnil je predme torbico s šolskimi knjigami in odšel z vsemi drugimi iz hiše na travnik nakladat otavo. Hišna in

vežna vrata je pustil nalašč odprta na stečaj.

O, ali veste, kaj se pravi tlačiti na vozno seno, otavo v soncu — in potem še jahati domov grede na konju? Če ne veste, vas pomilujem, kakor sem — ubogi jetnik — pomiloval tedaj samega sebe. Toda nitke se nisem upal otrgati. Oče me je otvezel, in po pravici! Tudi pajčevina bi me bila držala.

UGANKE

Kadar staro se odpravi, zjutraj novo nas pozdravi. Nič ne vemo, kaj nam rosi, vsak od njega srečo prosi.

(Novo leto)

Ptič sem in v zraku vladam; včasih železen sem, tovor prekladam.

(Zeljez)

OTON ŽUPANČIČ:

IGO GRUDEN:

PRVI APRIL

Vetrček od gore po dolini veje, k oknu naše Dore tiho se prismeje:

»Vstani, Dora, vstani brž izpod odeje, zunaj na poljani sončece že greje.«

Zajčki med cveticami danes se igrajo, se goste s poticami, s pirhi vmes trkljajo.

Cvetke pa dvigujejo k soncu rosne čaše, z zajčki se radujejo: »Pijmo v zdravje našela!«

Dorica v poljane širne prihití, očke si pomane: »Kam ste, zajčki, šli?«

Veter daleč v gori le narahlo veje in škrjanček Dori se nad poljem smeje:

»Vrtil, april, vrtil, april, vrtil..., kroži vedno više, Dora pa: »Saj res april!« — in domov jo briše.«

Od hiše do hiše hodimo, zelenega Jurija vodimo, on pomlad v deželo prinesel je, vso zemljo z zelenjem potresel je.

Zima, zima, ajd za peč celo leto leč!

To šibo za streho shránite da z njo se požara branite, strahuje poredno vam dečico in vabi k hiši vam srečico.

Sreča, sreča, pridí k nam, glej, odprt je hram!

Ker take darove vam nosimo, od vas jih v zameno prosimo: imate kaj bele pogačice? ne bránimo tudi se kračice,

bodi jajce, bodi hleb, v naš izgine žep!

Bogato gorica obrodí vam, bogato se polje oplodi vam, pođeli Bog kruha vam belega, vsi lica bodite veselega.

Mi zdaj moramo drugam — hvala, hvala vam!

tolikšne dohodke, da je otrokovo blagostanje popolnoma zagotovljeno, medtem ko poseduje prava mati le manjše posestvo v planinskem predelu Slovenije in torej otroku ne more zagotoviti zadovoljive bodočnosti.

3. Zaradi komunistične ureditve nove Jugoslavije ni ogrožena samo otrokova verska vzgoja, marveč tudi moralna in politična.

To so razlogi zavezniškega sodišča! Spoštoavna tovarišica, pridite čimprej v Ljubljano, da se dogovorimo za skupen nastop zoper to krivično in nečloveško razsodbo!

Smrt fašizmu — svoboda narodu! Ana je obračala popisani list v onemoglih rokah in ni mogla verjeti svojim očem.

»Kaj pišejo?« je zaskrbelo Brdnika. Pomolela je pismo osivemu možu in se brez moči spustila na stol.

»Kako?« se je razburil Brdnik. »Mati da nima pravice do svojega otroka? Na Slemenu da žive tujci? Pri materi da bi se mu slabo godilo? Mi da ga ne bi znali vzgajati?«

»Kaj naj napravim?« je zajecjajala Ana. »S prvim vlakom v Ljubljano! Tam bodo že vedeli, kaj je treba storiti.«

Ana se je opotekla iz pisarne. Ni še bila sredi trga, ko je novica že preletela vse ulice, vse hiše.

»Kdo je že slišal kaj takega?« je ogor-

čeno dejala mati dveh padlih sinov-partizanov. »Moža so ji ubili esesovci, esesovci so ji vzeli tudi edinega otroka in zdaj ima do njenega otroka več pravice tuja ženska in morda prav tak esesovec, kakor so bili tisti, ki so pri nas pobijali in požigali!«

»Medtem ko je Ana v taborišču delala kot črna živina, trpela lakoto in žejo, ji je tuja ženska s sladkimi besedami in belim, pri nas nakradenim kruhom prevzela otroka. Tej ženski naj bo Janko na stara leta v oporo, Ana naj pa ostane sama?«

»Takšna je torej pravičnost naših zaveznikov: lastna mati nima pravice do svojega otroka?«

»Kar so Nemci zagrešili, so zavezniki potrdili!«

»Fej, sramota!«

»Ne, tisočkrat ne!«

»Mrtvih nam ne morejo vrniti, žive pa nam morajo dati nazaj! Janko ni samo Anin sin, Janko je naš tržan!«

Okoli Anje so se zbirali moški in ženske, a tudi otroci. Ogorčenje je naraščalo.

»Ana, pojdi takoj v Ljubljano in povej, da mi vsi terjamo otroka nazaj!«

»Da, mi vsi!«

Na poti domov je Ano spremljal Lovrenc.

»Ana, ne obupuj!« jo je tolažil stisnjenih pesti. »Potoklji smo Nemce pa bomo razveljavili tudi to krivično sodbo!«

»Vse sem pripravila, računala sem, da bo danes, jutri prišel, da...«

»Prisel bo! Nekoliko se bo zavleklo, konec koncev pa ga bodo morali dati. Grem nazaj v trg, da se pogovorimo, kaj nam je storiti. To ni samo tvoja, to je stvar nas vseh. To je tudi moja stvar!«

Krepko ji je stisnil roko in se vrnil v trg.

Babica je že vedela. Nekdo je šel mimo, ji povedal in odnesel sporočilo o nečloveški sodbi više v planine.

»Ste čuli, babica?« je zastokala Ana.

»Slutila sem, da ga ne bom več videla. Kar zlodej zgrabi, ne izpusti več iz svojih krempljev.« Stisnila je pest in zaugala nekam proti severozapadu. »Zemlja naj pogoltne te, ki so ubili Simona in ugrabili Janka! In tudi te, ki nam ga ne dajo nazaj!«

Ana je globoko zavzdihnila in se opotekla v hišo.

8. Sel iz domovine.

Janko (imenujmo ga kar z njegovim pravim imenom!) seveda ni ničesar vedel o tem, kar se je dogajalo na njegovem domu na Slemenu, niti o tem, da so Grothovi dobili sporočilo, naj se oglase zaradi njega pri zavezniškem sodišču. To povabilo je prišlo že dva dni po tem, ko je odkril, da Grothovi niso njegovi pravi starši. V roke ga je dobila Grothova. Ko ga je prebrala, ji je kri zginila z lic in

brez prave misli se je nekaj časa opotekala iz sobe v sobo. Kako? se je zbegana spraševala. Fritz ji je vendar že v prvem pismu pisal, da otrok nima ne očeta, ki

Stisnila je pest in zaugala...

da je padel v partizanskih borbah, in ne matere, ki da je umrla v taborišču! Po sprejemu tega pisma, ki mu je bila priložena otrokova slika, ga je zaprosila, naj se še enkrat prepriča, če je otrok res sirota, popolna sirota. Šele na ponovno za-

gotovilo, da je otrok res brez staršev, mu je pisala, naj ga pripelje. In vendar Kurtova mati še živi!

Torej bo fant izgubila? Vzljubila ga je, kot da je res njen sin, tudi on jo ima rad, kot ne bi mogel imeti rajši svoje prave matere. Celó z očetom, ki ga dolgo ni maral, sta se nekako sprijateljila. Res, kar se je zgodilo pred dnevi, je strašno. Vendar čas, ki vse zabriše, bi zabrisal tudi to.

Toda zdaj je konec, vsega je konec! Mati zahteva svojega otroka nazaj. Seveda, to je njena pravica. Kurt jo bo zapustil. Zapustil za zmerom.

Ko je Grothova malo pozneje Janka poklicala z dvorišča, kjer pa se ni igral, marveč je — kakor sploh zadnje dni — poležaval na ravni strehi velike garaže, ni vedel, zakaj je žalostna, zakaj ga je tesno privla k sebi in vprašala: »Kurt, moj Kurt, ali boš ostal pri meni?«

Začuden jo je gledal. Res, Heimdorf je izgubil zanj vso privlačnost, res, Grothova ne bi mogel več klicati za očeta, že sam pogled na omaro, kjer so bili zaklenjeni albumi, ki jih je pa Groth še tisti večer spravil nekam drugam, mu je zoprno. Toda kam naj gre? Kam?

»Ne boš šel od nas, od mene?«

»Ne bom.«

(Se nadaljuje)